

Tefekkür enfüsten afaka, dahilden harice sıralaması varken, neden Otuz Üçüncü Söz'de bu sıralama dikkate alınmamıştır acaba?

Tefekkür, Allah'ın kainat mektebinde Onun isim ve sıfatlarının tecellilerini okuyup ona göre iman ve amelde bulunmak demektir. Her şey üstünde Allah'ın isim ve sıfatlarının nakışlarını ve tecellilerini görüp okumak ve bunları marifet ve muhabbete vasıta yapmak, tefekkürü diğer düşüncelerden ayırıyor. Yani insanın felsefi bir nazar ile kainatı incelemesi ve hayretler içinde kalması İslam dilindeki tefekkürle aynı değildir.

Tefekkür kuru bir düşünce ve akletmek değil, içinde marifet, muhabbet ve ibadetin de bulunduğu kapsamlı bir terimdir. Bu kıvamdaki bir tefekkür hem imanı hem ibadeti hem düşünceyi hem de ahlakı inkişaf ettirir. Risale-i Nurların bütün parçaları tefekkürün somut bir şekli gibidir.

Bu zaviyedeki bir tefekkürde ister **enfüsi** ister **afaki** olsun, derinleşmek ve genelleşmekte bir sakınca yoktur. Sakıncalı olan afaki tefekkür bu açıdan, yani Allah'ın isim ve sıfatlarını okumak noktasından meseleye bakamayanlar içindir ya da o bakışı sürekli ve genel tutamayanlar içindir. Yoksa Üstad Hazretleri [Yedinci Şua'](#) da afaki tefekkürü alabildiğine geniş ve derin tutmuştur. Risale-i Nurların bakış tarzını yakalamış birisi için afaki tefekkürde derinleşmekte bir sakınca yoktur diyebiliriz.

Ayat-ı Afakiye: İnsan dışında bulunan bütün kainat ve kevniyattır. Güneş, ay, yıldızlar gezegenler, bağlar bahçeler, sular, toprak, hava vs,.. hepsi Allah'ın varlığına ve birliğine işaret eden afaki delillerdir.

Kainattaki bütün eşya hikmet ve inayet lisani ile bize Allah'ı tarif eder, onun kudsi isim ve sıfatlarını bize tanıttırır. Kur'an'da tevhidin ispatı sadedinde zikredilen ekser ayetler bu nevidendir. Risale-i Nurların ekser risaleleri, hususen Ayet-ül Kübra ve Otuz Üç Pencere risaleleri bu kabilden delillerden bahseder.

Ayat-ı Enfüsiye: İnsanın iç alemindeki delillerdir. Nasıl koca kainat Allah'ın varlığına ve birliğine şahitlik ediyor ise, aynı şekilde küçük bir alem ve kainat olan insanın mahiyeti ve manevi cephesi de aynı şekilde Allah'ın varlığına ve birliğine şahittir. Allah'ın varlığına ve birliğine kainat makro delil iken, insan mikro delildir. Tevhide kainat azametli ve haşmetli bir levha iken, insanın iç alemi ise okunaklı ve kolay anlaşılır mütevazı bir levhadır. Kainat vahdani bir delil iken, insan ehadi bir delildir.

Afaki tefekkürü kısa ve özet tutmak tavsiyesi, ekseri tefekkürün ayarını her

daim aynı tazelikte ve keskinlikte tutamayan avam tabakası içindir. Çünkü afak külli ve geniş bir alan olduğu için, külliyetine ve genişliğine uygun külli ve geniş bir nazar ister. İnsanların ekserisinin nazarı cüzi ve basit olmasından, afaka bakışı da cüzi ve basit olmaktadır. Yoksa külli bakabilene böyle bir kayıt yoktur. Dediğimiz gibi, Üstad Hazretleri Yedinci Şua Risalesinde alabildiğine afaki tefekkürü geniş ve külliyetli tutmuştur. Her delilde enfüsiden afakiye gidilecek diye bir kural yoktur.